

INICIATIVA LOBUESE E RRJETIT:

HISTORIA, KULTURA DHE TRADITA ROME



HISTORIA ROMË

Dita Ndërkombëtare rome festohet për nder të takimit të parë Ndërkombëtar të përfaqësuesve të Romëve që është mbajtur në 8 prill 1971 në Londër, me pjesmarrjen e 22 shteteve anëtare. Vlen të përmendet se pjesë e këtij kongresi ishte edhe aktivisti rom nga Prizreni, Albanologu i njohur Nysret Seharsoj ku për nder të kësaj, sot lagjja më e vjetër e romëve në Kosovë, Terzimahalla në Prizren mban emrin Nysret Seharsoj.

Delegatët e kësaj Konference kontribuan zyrtarisht në themelimin e Organizatës së parë Ndërkombëtare Rome. Përmes kësaj Konference u vendos flamuri rom me ngjyrën e gjelbër që simbolizon tokën, ngjyrën bojëqielli që simbolizon qiellin dhe me rrotën e kuqe (e ashtëquajtur Chakra e Ashok-ut) si simbol i vendlindjes së Romëve (Indisë), e cila simbolizon zjarrin, lëvizjen dhe progresin.

Himni rom Gelem Gelem (shkova – shkova) dhe përcaktimi i emrit rom do t'i jepte fund të gjitha epiteteve të tjera diskriminuese si (gipsy, cigan, magjup, etj) dhe do të ndihmonte në krijimin e vetëbesimit të ri për të gjithë romët mbarë botës. Në këtë kongres u arrit një bashkëpunim me OKB (Organizatën e Kombeve të Bashkuara), posaçërisht me UNESCO-n i cili kujdeset edhe në ditët e sotme për trashigiminë kulturore ndërkombëtare.

Motoja “Opre Roma!” u bë besimi politik i Lëvizjes Rome dhe luftimi i saj për drejtësi & barazi sociale.

Në vitin 1976, në qytetin Chandigar të Indisë është formuar Instituti i Parë i Romologjisë, ku është publikuar edhe revista e parë e titulluar “Rroma”. Në po këtë vit dhe në po këtë qytet është mbajtur edhe festivali i Parë Botëror Romë. Delegatët romë që ishin pjesë e këtij mbajtën takimin e parë me kryeministren e Indisë Znj. zonjën Indira Ghandi, e cila midis të tjerash deklaroi “Romët janë fëmijët e harruar të Indisë”. Zonja Ghandi, festivalin e ka hapur me fjalën “Mirëse erdhët në vendlindje”.

OKB-ja në rekomandimet e shtatorit të vitit 1977, i njeh Romët si grup etnik specifik, si një nevojë për parandalimin e diskriminimit ndaj kësaj pakice.

Sot, Romët janë të përfaqësuar në OKB përmes statutit të vëzhguesit, i cili ushtrohet nga Unioni Ndërkombëtar Rom (IRU). Romët gjithashtu janë të përfaqësuar në Këshillin e Europës dhe inistucionet tjera Europiane si (Komisioni European, Parlamenti European, etj.), përmes Forumit European të Romëve dhe Deputetëve Romë në Parlamentin European.



Romët në Europë dhe në Shqipëri

Mungesa e të dhënave të shkruara ka bërë që origjina e popullit rom për shumë kohë të ishte e paqartë. Analiza gjuhësore e cila filloi në fundin e shekullit të tetëmbëdhjetë dhe e konfirmuar nga gjuhëtarë të shquar të shekullit të nëntëmbëdhjetë, ka qenë prova e parë e padiskutueshme për origjinën të popullatës rome.

Populli rom në Europë është i përbërë nga pesë grupe të mëdha:

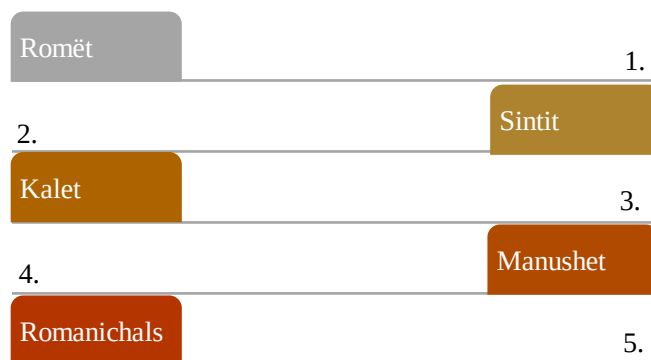


figura 1. Populli rom në Europë

Minortieti rom, gjithashtu, është i përhapur gjerësisht edhe në Shqipëri. Ndër fiset kryesore të minoritetit rom në Shqipëri mund të përmendim:

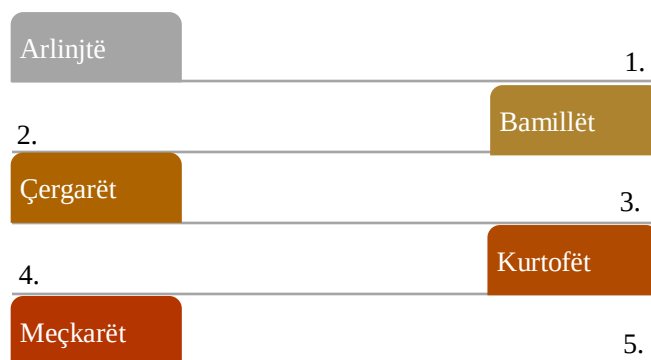


figura 2. Fiset kryesore të minoritetit rom në Shqipëri

Meçkarët konsiderohen dhe si fisi më i madh dhe më i vjetër në Shqipëri

Prejardhja e romëve në Shqipëri vjen nga Turqia e asaj kohe, rreth shekullit 13-14 të cilët kishin emigruar më parë nga India e veriut. Mendohet se mund të jenë mbi 100 000-120.000 romë në vendin tonë.

Kultura dhe tradita Rome

Tradita Rome ka qenë mjeti më i rëndësishëm për ruajtjen e identitetit etnik. Transmetimi i traditës dhe kulturës është bërë nëpërmjet gojëdhënave nga një brez në tjetrin. Martesat në komunitetin rom vazhdojnë edhe në ditët e sotme të realizohen në moshë 16-18 vjeç për djemtë dhe 13-15 vjeç për vajzat.

Veshja ka një rol të rëndësishëm në ruajtjen e identitetit. Janë veshjet e grave ato të cilat mbartin dhe ruajnë karakteristikat tradicionale. Tradicionalisht, gruaja rome mbart një fund të gjatë, i formuar nga disa shtresa dhe ngjyra të ndritshme, flokë të gjatë, vathë të mëdha dhe në bazë të pasurisë, bizhuteri që bien shumë në sy dhe janë të kushtueshme. Gjithmonë duke ju referuar traditës, gratë e martuara duhet të mbajnë një shami koke, nga ana tjetër burrat nuk kanë veshje tradicionale, por shpesh veshin rroba shumëngjyrëshe, kapele dhe mustaqe të gjata. Përdorimi i ngjyrave të forta në veshjet e tyre konsiderohet si fatsjellës në jetën e tyre.

Për fat të keq sot, të vishesh në mënyrë tradicionale rrit rrezikun e shikimit ndryshe dhe shpesh diskriminohesh. Ky lloj diskriminimi dëmton më shumë gratë rome për shkak se veshjet tradicionale bien më shumë në sy se sa veshjet e meshkujve.

Romët janë të njohur në fusha të ndryshme të artit si për shembull: pikturë, skulpturë, botime të përrallave tradicionale folklorike, etj. Muzika tradicionale Rome është ndoshta pjesa më e njohur e kulturës Rome. Muzika e tyre ka influencuar kompozitorët e muzikës klasike të tillë si Franz Liszt dhe Johannes Brahms. Violina, kitara dhe klarineta janë instrumentet e preferuara të muzikantëve Romë.

Kërcimi tradicional është një tjetër element i rëndësishëm i kulturës Rome, ka ruajtur elemente nga India ashtu sic edhe ka përfshirë elemente nga kultura e vendeve në të cilat Romët kanë jetuar. Kërcimi Flamengo përfaqëson ndoshta shembullin më të dukshëm të kontributit të Romëve në stilin e përgjithshëm të kërcimeve. Romët kanë shkëlqyer edhe në punimet artizanale si: në punimin e metalit, qëndisjen, gdhendjen e bizhuterive, etj.

Edhe pse kultura e tyre njih elemente karakteristike, sa i përket besimit fetar gjithmonë kanë përqaftuar besimin fetar të vendit ku ata jetojnë. Romët janë kryesisht katolikë, edhe ortodoksë.

Analizat gjuhësore kanë arritur të përcaktojnë se gjuha rome bën pjesë në familjen indo-evropiane dhe përafrohet me dialektet që vijnë nga veri-perëndimi i Indisë. Romishtja ka huazuar shumë fjalë nga gjuhët e vendeve ku jetojnë. Vitet e fundit shumë studiues kanë punuar për ta standardizuar gjuhën rome duke prodhuar abetaren dhe fjalorin e gjuhës rome.







Himni Rom

Gelem gelem lungone dromenca
Maladilem bakhtale Romensa
A Romale katar tumen aven,
Etsarensa bahtale dromensa?

A Romale A Chavale

Sine man yekh bari familiya,

Murdadas la i kali legiya

Aven mansa sa lumniake Roma,

Kai putardile e romane droma

Ake vriama, usti roma kana,

Men khutasa misto kai kerasa

A romale, a Chavale

Puter Devla le parne vudara

Te shahi dikhav kai si me manusha

Pale ka zhav lungone dormendar

Thai ka phirav bachtale Romensa

A Romalen a Chavalen

Opre Romana isi bah akana

Ajde mançar sa lumaqe Roma

e kale jakha,

kamàva len sar e kale drakha.

A Romalen a Chavalen.



Publikimi i këtij materiali është financuar plotësisht ose pjesërisht nga Agjensia Suedeze për Bashkëpunim Ndërkombëtar për Zhvillim (Sida) dhe We Effect në kuadër të projektit “Përmirësimi i Qëndrueshëm i Jetesës së Komuniteteve romë në Shqipëri”.

Sida dhe We Effect jo domosdoshmërisht bien dakord me mendimin e shprehur.
Vetëm autori është përgjegjës për përmbajtjen.

Unioni për Zhvillim dhe Integrim të Minoritetit Rom në Shqipëri “Amaro-Drom”
Adresa: Rr. “Sulejman Pasha”, Lagjia 4, P.2, Shk.3., Tiranë, Shqipëri

E-mail: amarodrom@abbisnet.al
www.unioniamarodrom.com

Redaktoi: **Anjeza Kolami**, Koordinaore e Networkut, Barazisë Gjinore & Rretheve Studimore.

IMAZHET:

Të gjitha imazhet në këtë broshurë nuk janë e drejta e krijuesit.
Burimi i tyre është freepik.com dhe pexels.com